

De financiën van de
lokale besturen volgens
de rekening en balans
2015

Analyse

Belfius Research December 2016

Een **begroting** opmaken is voor de overheidsfinanciën zonder enige twijfel een belangrijke en onvermijdelijke fase in het democratisch proces, maar het blijft vooral een financiële prognose.

De **rekening** daarentegen, is een precieze weergave van de **werkelijke ontvangsten en uitgaven** tijdens hetzelfde begrotingsjaar en vormt dus een beter instrument om de **financiële toestand** van de lokale besturen te beoordelen.

Bovendien bevat de jaarrekening een balansgedeelte, dat een specifiek licht werpt op het vermogen en de schuldenlast van de gemeenten over dezelfde periode.

In het kader van het **begrotingstraject** opgelegd door het **Europees Stabiliteitspact**, wordt ook de bijdrage van de lokale besturen door het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) beoordeeld op basis van hun rekeningen.

Vanuit dat inzicht analyseert Belfius in deze nota de recentste rekeningen en balansen van de lokale besturen.

In 2015 noteerden de lokale besturen een overschot en droegen ze positief bij aan het saldo van de gezamenlijke overheid (vastgesteld volgens de Europese rekeningnormen), terwijl de schuld van de lokale besturen 1,3% daalde en slechts 5,4% van de totale overheidsschuld vertegenwoordigde. Deze budgettaire “resultaten”, die gunstig zijn in de context van het Europees budgettair stabiliteitspact, gaan echter gepaard met een nieuwe inkrimping van de lokale investeringen. Doordat de lokale besturen instaan voor 40% van de overheidsinvesteringen, kan men zich vragen stellen bij de duurzaamheid en de kwaliteit van de infrastructuur en meer algemeen bij het korte en half lange termijneffect voor onze economie.

De komende jaren zullen de lokale besturen verder geconfronteerd worden met politieke en maatschappelijke uitdagingen (oplopende pensioenbijdragen voor het statutair personeel, toenemende lasten voor sociale bijstand en veiligheid, vergrijzing van de bevolking ...) die een belangrijke impact zullen hebben op hun financieel beheer en de beschikbare speelruimte.

De sector van de lokale besturen is zeker geen homogeen blok. Achter de globale cijfers over de financiële toestand van de lokale besturen zien we in feite grondige verschillen per categorie van lokaal bestuur (gemeenten, provincies, OCMW's, politiezones,...) en variaties naargelang het gewest.

→ Benadering volgens de ESR-normen

Lokale besturen dragen positief bij aan het saldo van de gezamenlijke overheid (2015)

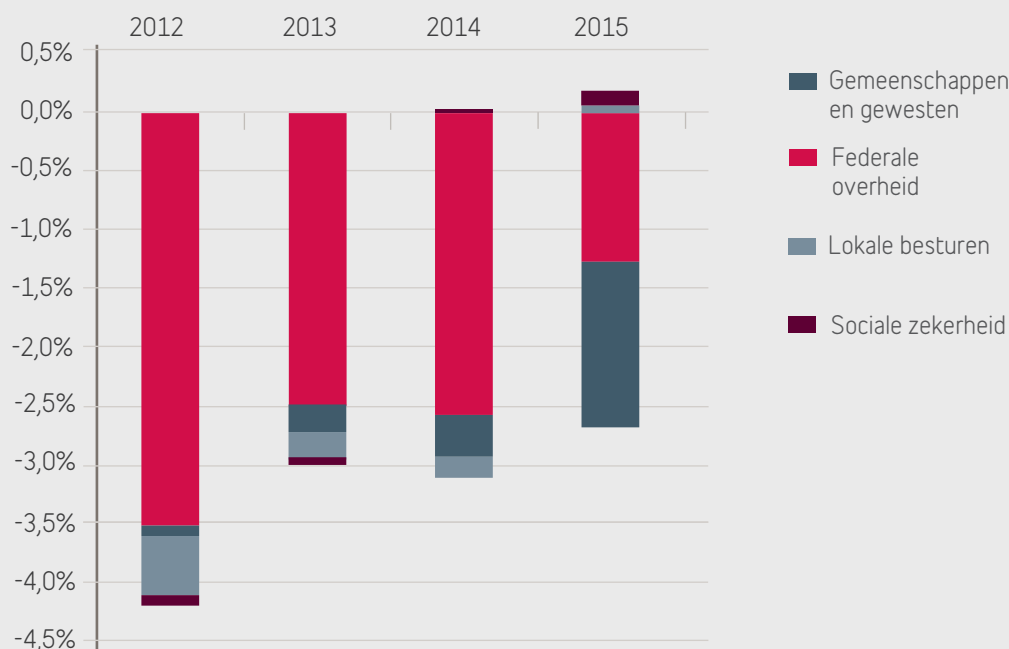
Het ESR-saldo van de sector van de lokale besturen¹ evolueerde van een financieringsbehoefte van 697 miljoen EUR in 2014 (negatief ESR-saldo) naar een financieringscapaciteit van 261 miljoen EUR in 2015 (positief ESR-saldo)². Relatief gezien vertegenwoordigt het financieringssaldo van de lokale besturen +0,1% van het bbp in 2015, tegen -0,5% in 2012 en -0,2% in 2013 en 2014.

De sociale zekerheid en de lokale besturen beschikken over een financieringscapaciteit, terwijl de federale overheid en de deelentiteiten een financieringsbehoefte blijven hebben. Het financieringssaldo voor de gezamenlijke overheid vertoont in 2015 een tekort van 2,5% van het bbp.

De forse verslechtering van de saldi van de deelentiteiten in 2015 is het gevolg van een ongunstige boekhoudkundige impact die voortvloeit uit de nieuwe financieringswet, in het bijzonder de boeking van de nieuwe gewestelijke opcentiemen volgens de ESR-normen.

De gevoelige verbetering van de toestand bij de lokale besturen (+0,3% van het bbp) heeft vooral te maken met het belang van de statistische correcties³ uitgevoerd door het INR, die voor de lokale sector tussen 2014 en 2015 een verschil geven van 863 miljoen EUR. Door het neutraliseren van dit bedrag stijgt de financieringscapaciteit van de lokale besturen met 93 miljoen EUR tot 197 miljoen EUR.

Financieringsbehoefte (-) of -capaciteit (+) van de subsectoren van de overheid (in % bbp)

¹ Volgens de cijfers van het INR vastgesteld volgens de definities van het Europees Stelsel van Nationale Rekeningen (ESR2010) en meegedeeld aan Eurostat (Instituut voor de Nationale Rekeningen, rekeningen van de overheid 2015, NBB, oktober 2016).

² Volgens ESR bestaat de subsector S1313 uit de gemeenten, provincies, OCMW's, politie- en hulpzones en de semilokale instellingen die geen marktdiensten aanbieden (waaronder heel wat gemeentebedrijven en intercommunales).

³ De correcties uitgevoerd door het INR zijn statistische aanpassingen die niet per gewest kunnen worden uitgesplitst.

ESR2010-boekhouding en begrotingsboekhouding

De financiële toestand van de lokale besturen wordt beoordeeld via de berekening van de financieringscapaciteit/behoefte in de ESR2010-boekhouding (ESR-tekort/-surplus) en via de saldi in de begrotingsboekhouding. Op basis van dezelfde rekeningen vertonen de twee benaderingen evenwel verschillen van methodologische aard.

In de ESR2010-boekhouding wordt het ESR-tekort/-surplus verkregen door het verschil tussen de totale ontvangsten en uitgaven van zowel de gewone dienst (operationele ontvangsten en uitgaven) als de buitengewone dienst (ontvangsten en uitgaven met een impact op het gemeentelijk vermogen) van de begrotingsboekhouding. Bovendien wordt in de ESR2010-boekhouding geen enkel onderscheid gemaakt tussen het eigen dienstjaar en het algemeen totaal, zodat de reserves en de overgedragen resultaten van vorige dienstjaren buiten beschouwing worden gelaten bij de berekening van de ESR-saldi (met uitzondering van bepaalde uitgaven zoals de investeringen van de voorgaande dienstjaren, die wel in aanmerking worden genomen). Anderzijds worden de uitgaven volgens ESR2010 berekend op basis van de aanrekeningen (werkelijk verschuldigde bedragen) en niet op basis van de vastleggingen (deel van het budgettair krediet bestemd voor een uitgave). Ten slotte worden in ESR alle financiële verrichtingen afzonderlijk verrekend in de financiële rekeningen en hebben ze geen impact op het financieringssaldo. Zo worden onder meer de kapitaalaflossingen van de schuld niet meegerekend in het ESR-tekort/-surplus, terwijl de overeenkomstige investeringen wel in aanmerking worden genomen.

Ook de beleids- en beheerscyclus (BBC) van de Vlaamse lokale besturen verschilt van de ESR-benadering maar past wel - in navolging van IPSAS¹ - het algemeen principe toe van registratie op transactiebasis. Daarnaast voorziet BBC in economische sectorcodes en beleidsvelden die verwerking voor de ESR-rapportering vlot mogelijk maken. Exploitatie- en investeringsverrichtingen worden geregistreerd los van de terugbetaling van de schuld en de opname van leningen en leasings. Het BBC-resultaat is daarentegen wel een samenvoeging van de saldi van huidige en vorige dienstjaren.

De algemene situatie van de lokale besturen verbergt grondige verschillen per categorie van bestuur en vooral per gewest

Terwijl de Vlaamse en Brusselse gemeenten en OCMW's er op vooruitgaan, zien hun Waalse tegenhangers hun financieringsbehoefte in 2015 verslechteren. Het saldo van de gemeenten en OCMW's van de Duitstalige Gemeenschap verkleint met 15 miljoen EUR en bereikt vrijwel een evenwicht.

In **Wallonië** is de negatieve ontwikkeling van de financieringsbehoefte voornamelijk te verklaren door de daling van de meeste exploitatieontvangsten. Behalve een lichte krimp van de ontvangsten uit

prestaties, de financiële opbrengsten en zelfs het Gemeentefonds, worden de Waalse gemeenten vooral geconfronteerd met een forse daling van de opbrengst uit de aanvullende belasting op de personenbelasting (ongeveer 150 miljoen EUR minder, d.i. -16,5%) door vertraging in de inkohiering. Met een saldo van -83 miljoen EUR wegen ook de Waalse OCMW's op de financieringsbehoefte van de lokale besturen van het gewest. Het negatieve saldo van de OCMW's is daarentegen vooral te wijten aan de sterke toename van de investeringen (met bijna 50%).

¹International Public Sector Accounting Standards

Regionale uitsplitsing⁵ van de financieringssaldi van de lokale besturen (in miljoen EUR)

	2014	2015	Vershil
Vlaanderen	237	434	197
Gemeenten en OCMW's	208	443	235
Overige besturen	29	-9	-38
Wallonië	-49	-298	-249
Gemeenten en OCMW's	-34	-295	-261
Overige besturen	-15	-3	12
Duitstalige Gemeenschap	16	1	-15
Gemeenten en OCMW's	16	1	-15
Overige besturen	0	0	0
Brussel	-54	20	74
Gemeenten en OCMW's	-98	23	121
Overige besturen	44	-3	-47
Politiezones	-45	40	85
Totaal - lokale besturen	104	198	93
Statistische correcties (niet-uitsplitsbaar)	-808	62	863
Totaal financieringssaldo	-697	260	957

Bron: INR, rekeningen van de overheid, oktober 2016

Voor **Brussel** staat de evolutie van het ESR-saldo van de lokale besturen in 2015 lijnrecht tegenover die voor Wallonië. Op het niveau van de gemeenten is het saldo aanzienlijk verbeterd en bereikt het zelfs een overschot van 25 miljoen EUR. Hoewel ook de Brusselse gemeenten geconfronteerd werden met de gevolgen van de vertraging in de incohiering van de aanvullende belasting op de personenbelasting (-24%), werd die negatieve impact ruimschoots gecompenseerd door de stijging van de meeste exploitatieontvangsten (andere fiscale ontvangsten, prestaties, toelagen). Ook de Brusselse OCMW's zitten volgens ESR dicht bij een evenwicht dankzij een grotere stijging van hun exploitatieontvangsten (prestaties en overdrachten).

Voor **Vlaanderen** vertoont de situatie van de lokale besturen de meest spectaculaire ontwikkeling. In 2012 hadden de lokale besturen nog een financieringsbehoefte van bijna 1 miljard EUR, terwijl ze in 2015 een financieringscapaciteit van 434 miljoen EUR noteren. Deze erg gunstige ontwikkeling is vooral te danken aan de gemeenten.

De omslag is er gekomen in 2014, het jaar dat de nieuwe reporting (BBC) werd ingevoerd met het meerjarenplan 2014-2019 als vertrekpunt voor het lokaal en financieel beleid. Ondanks de oplopende pensioenkosten slaagden de gemeenten er in om in 2015 de exploitatie-uitgaven niet verder te laten toenemen (-125 miljoen EUR, d.i. -1,4%) en voldoende meerontvangsten te genereren (376 miljoen EUR, d.i. +3,8%). Die vormen een buffer om in de toekomst stijgende uitgaven op te vangen en/of investeringen te financieren. Ondanks de grotere beschikbare autofinancieringsmarge in 2015 bleven de investeringen op hetzelfde niveau als in 2014. De OCMW's zagen hun exploitatie-uitgaven en -ontvangsten lichtjes zakken (< 1%) terwijl hun investeringen, die doorgaans een grilliger verloop laten zien, in 2015 met ongeveer 56 miljoen daalden (d.i. -11%).

⁵ Deze tabel onderscheidt de besturen op basis van de overheid die toezicht houdt. Voor de politiezones wordt het administratief toezicht echter niet door de gewesten maar wel door de federale overheid uitgeoefend.

→ De saldi afkomstig uit de boekhouding van de lokale besturen (NGB, BBC)

De saldi uit de 'traditionele' boekhouding van de lokale besturen vertonen sterke verschillen ten opzichte van het concept financieringssaldo van de nationale boekhouding (cf. kaderartikel hierboven). De cijfers die hieronder worden toegelicht komen rechtstreeks uit de gemeenteboekhouding (BBC in Vlaanderen, NGB voor Wallonië en Brussel). Hoewel de saldi sterk verschillen volgens de twee benaderingen, zijn de trends en evolutiefactoren vrij gelijklopend.

• Waalse gemeenten: globaal overschot sinds 2012 vrijwel gehalveerd

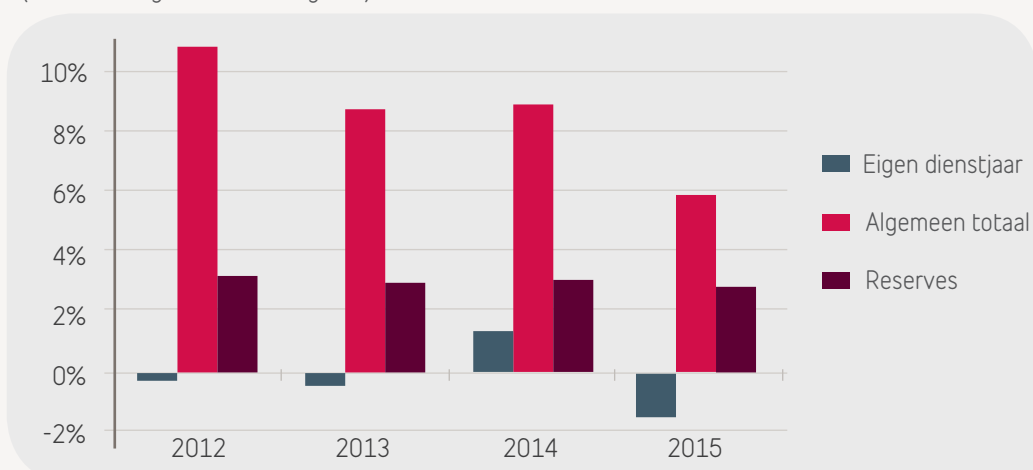
Het saldo **eigen dienstjaar** van de Waalse gemeenten (Duitstalige gemeenten inbegrepen) verslechtert tot een tekort van -72 miljoen EUR (d.i. -20 EUR/inw). Deze daling van het saldo eigen dienstjaar is bijna even groot als die van het saldo algemeen totaal.

Evolutie van de saldi van de gewone dienst van de Waalse gemeenten (in miljoen EUR) – Rekening 2014-2015

	2014	2015	Vershil	Vershil in %
Gewone ontvangsten – eigen dienstjaar	4 774	4 724	-50	-1,0%
Gewone uitgaven – eigen dienstjaar	+4 722	4 796	74	1,6%
Saldo eigen dienstjaar	52	-72	-124	
Saldo vorige dienstjaren	468	479	11	2,4%
Saldo overboekingen	-63	-75	-12	19,8%
Saldo algemeen totaal	457	332	-125	
Gewoon reservefonds	161,4	158,1	-3,3	-2,0%

Deze verslechtering is het gevolg van 1% minder gewone ontvangsten, terwijl de uitgaven blijven stijgen, zij het beperkt (+1,6%). Alle categorieën van gewone ontvangsten gaan tussen 2014 en 2015 in dalende lijn, maar de aanvullende belasting op de personenbelasting vertoont wel een zeer opmerkelijke terugval. Door de gunstigere evolutie van bepaalde toelagen, de opbrengst van de opcentiemen op de onroerende voorheffing (+4,6%) en de eigen belastingen (+3,7%) kon evenwel de schok in de ontvangsten uit overdrachten worden opgevangen.

Evolutie van de saldi van de gewone dienst van de Waalse gemeenten – Rekening 2012-2015 (in % van de gewone ontvangsten)

Relatief gezien (in % van de gewone ontvangsten), schommelt het saldo **eigen dienstjaar** van de Waalse gemeenten sinds 2012 binnen een beperkte marge van minder dan 2% van de totale gewone ontvangsten. Het overschot voor het **algemeen totaal** vertoont daarentegen een geleidelijke daling van bijna 11% in 2012 naar minder dan 6% van de gewone ontvangsten in 2015. Deze verslechtering vloeit voort uit het toenemend gewicht van de pensioenlasten (responsabiliseringsbijdrage), die de reserves van de voorgaande dienstjaren (overgedragen resultaat) structureel verzwakken. Het gewoon reservefonds blijft echter vrij stabiel en vertegenwoordigt ongeveer 3% van de gewone ontvangsten.

• Brusselse gemeenten: geleidelijke terugkeer naar evenwicht voor het eigen dienstjaar

De Brusselse gemeenten noteren in 2015 een licht tekort voor het **eigen dienstjaar** met een daling van 9 miljoen EUR ten opzichte van het jaar ervoor.

Evolutie van de saldi van de gewone dienst van de Brusselse gemeenten (in miljoen EUR) – Rekening 2014-2015

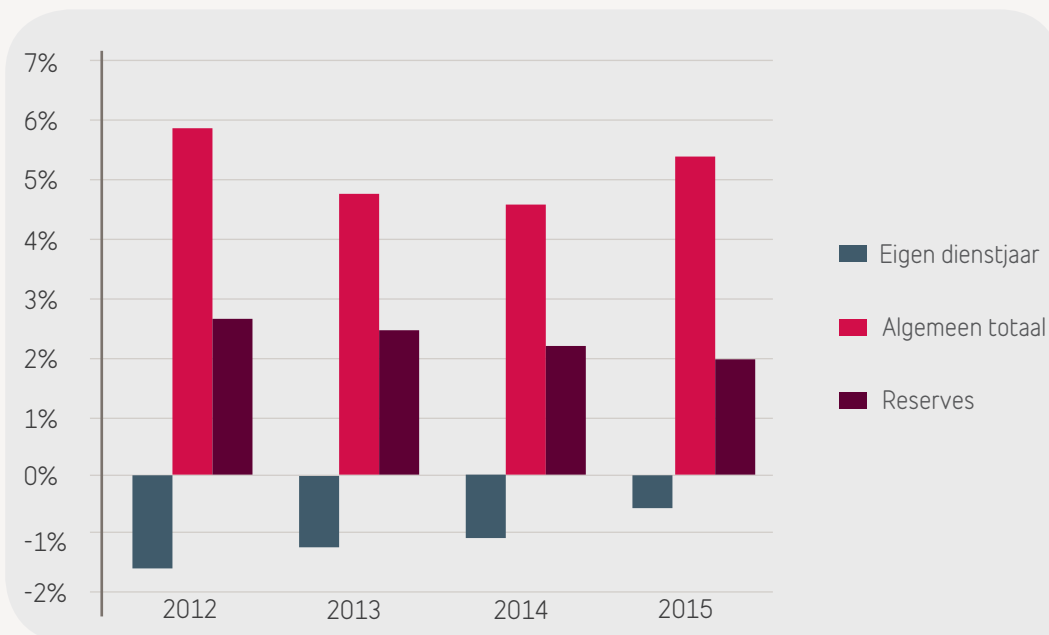
	2014	2015	Verschil	Verschil in %
Gewone ontvangsten – eigen dienstjaar	2 083	2 135	51	2,5%
Gewone uitgaven – eigen dienstjaar	2 106	2 149	43	2,0%
Saldo eigen dienstjaar	-23	-14	9	
Saldo vorige dienstjaren	120	129	9	7,2%
Saldo overboekingen	8	13	5	58,5%
Saldo algemeen totaal	106	128	22	
Gewoon reservefonds	50,7	45,8	-4,9	

Net als de Waalse gemeenten zagen ook de Brusselse gemeenten de opbrengst van de opcentiemen op de personenbelasting tussen 2014 en 2015 dalen (-56 miljoen EUR). Deze krimp wordt echter bijna volledig gecompenseerd door een stijging van de opbrengst van de opcentiemen op de onroerende voorheffing (+54,5 miljoen EUR). Een toename van de lokaal geheven belastingopbrengsten (+16,5 miljoen EUR, waarvan 12 miljoen EUR voor taksen op kantooroppervlakte) en de toelagen (+20 miljoen EUR) vervulden de toename van de ontvangsten uit overdrachten, die de grootste bijdrage levert aan het goede resultaat van de gewone ontvangsten (+2,5%).

De hogere uitgaven van de Brusselse gemeenten in 2015 zijn vooral toe te schrijven aan de overdrachtsuitgaven (+2,7%), aangezien de overige uitgavencategorieën globaal genomen stabiel blijven (+0,9%). De hogere overdrachtsuitgaven (+22 miljoen EUR) hebben te maken met de dotatie aan de OCMW's (+7 miljoen EUR), de dotatie aan de politiezones (+8,5 miljoen EUR) en de toelage aan de openbare ziekenhuizen (+4,4 miljoen EUR).

Ook het saldo **algemeen totaal** van de Brusselse gemeenten verbetert, nl. met 22 miljoen EUR en komt uit op 128 miljoen EUR (d.i. 109 EUR/inw.).

Evolutie van de saldi van de gewone dienst van de Brusselse gemeenten – Rekening 2012-2015
(in % van de gewone ontvangsten)

Relatief gezien (in % van de gewone ontvangsten) blijkt het tekort voor het **eigen dienstjaar** van de Brusselse gemeenten geleidelijk te verminderen, namelijk van -1,6% in 2012 naar -0,6% van de totale gewone ontvangsten in 2015. Na twee opeenvolgende dalingen (2013 en 2014) bedraagt het overschot **algemeen totaal** 5,4% van de gewone ontvangsten in 2015. Het gewone reservefonds, daarentegen, krimpt lichtjes (van 2,6% naar 1,9% van de gewone ontvangsten).

Zoals in de benadering volgens de ESR-normen, is de financiële toestand van de Brusselse gemeenten dus lichtjes verbeterd in vergelijking met de vorige jaren, wat hun investeringscapaciteit zou moeten vrijwaren om de gevolgen van de sterke demografische expansie te kunnen opvangen.

Forse toename van de sociale bijstand in de rekening 2015 van de OCMW's

Bij de OCMW's zijn de saldi eigen dienstjaar licht gestegen, maar deze evolutie verbergt een forse symmetrische toename van de gewone ontvangsten en uitgaven met ongeveer 10% tussen 2014 en 2015. Deze sterke stijgingen zijn vooral toe te schrijven aan de evolutie van de overdrachtsontvangsten en -uitgaven, meer bepaald voor het leefloon en de tewerkstelling/activering (die trouwens een realisatiegraad budget-rekening van meer dan 100% hebben in 2015). Deze trends belichamen de impact van de regeringsmaatregelen om het systeem van de werkloosheidsuitkeringen te hervormen.

	Wallonië		Brussel		Vlaanderen	
	In mio EUR	Evolutie %	In mio EUR	Evolutie %	In mio EUR	Evolutie %
Ontvangsten leefloon	449	28%	268	16%	-	-
Uitgaven leefloon	516	26%	345	22%	248	8,80%

• Vlaamse gemeenten leggen financiële buffer aan in BBC

De reporting in BBC omvat verschillende schema's en criteria die de financiële toestand weergeven. Zo is er de liquiditeitenrekening met een overzicht van de opbouw van het budgettaire resultaat van het boekjaar. Het exploitatiebudget levert hierin de belangrijkste bijdrage en creëert ook het grootste overschot. Dat nam in 2015 sterk toe (+513 miljoen EUR) dankzij hogere ontvangsten uit belastingen (+1,7%) en algemene werkingssubsidies (+3%). Tegelijk gingen de uitgaven voor personeel in 2015 amper omhoog (+0,3%) terwijl de werkingkosten en de transfers van werkingssubsidies werden gedrukt (-1% tot -3%). Dit geeft een groei van 37,4% van het saldo, dat - uitgedrukt in exploitatie-ontvangsten - 19,6% bedraagt.

Het kleinere negatieve saldo voor het investeringsbudget en de financiering ervan (andere) maakt dat het positieve exploitatiesaldo in 2015 ook tot een positief **budgettair resultaat** van het boekjaar leidt. Naast dit overschot kunnen de gemeenten nog terugvallen op het gecumuleerd resultaat van de vorige dienstjaren van meer dan 1 miljard EUR.

Evolutie van het budgettaire resultaat van de gemeenten en autofinancieringsmarge (in miljoen EUR) - Rekening 2014-2015 (BBC)

	2014	2015	Vershil	Evolutie
Saldo exploitatiebudget	1 372	1 885	513	37,4%
• Uitgaven	7 834	7 736	-99	-1,3%
• Ontvangsten	9 207	9 621	414	4,5%
Saldo investeringsbudget	-1 681	-496	1 185	-70,5%
Saldo andere	-369	-362	6	-1,7%
Budgettair resultaat boekjaar	-677	1 027	1 704	-251,7%
Autofinancieringsmarge	722	1 254	533	73,8%
• Financieel draagvlak (exploitatie)	1 627	2 120	494	30,3%
• Netto periodieke leningsuitgeven	905	866	-39	-4,3%

Een tweede indicator die wijst op een verbeterde financiële toestand in 2015 is de grotere **autofinancieringsmarge (AFM)**. Ze vormt een buffer om toekomstige uitgaven op te vangen, zoals de hogere pensioenlasten. Ook laat een positieve AFM toe om nieuwe investeringen te financieren met eigen middelen of om nieuwe leningen aan te gaan en die af te lossen. Wat overblijft van het financieel draagvlak uit de exploitatie (na aflossing en kosten van bestaande leningen) kan

inderdaad dienen voor extra investeringsprojecten. Gemeenten bouwden in 2015 hun buffer aan middelen verder op, het volume aan investeringen stabiliseerde en de periodieke leninguitgaven namen af.

2 Investerings van de lokale besturen

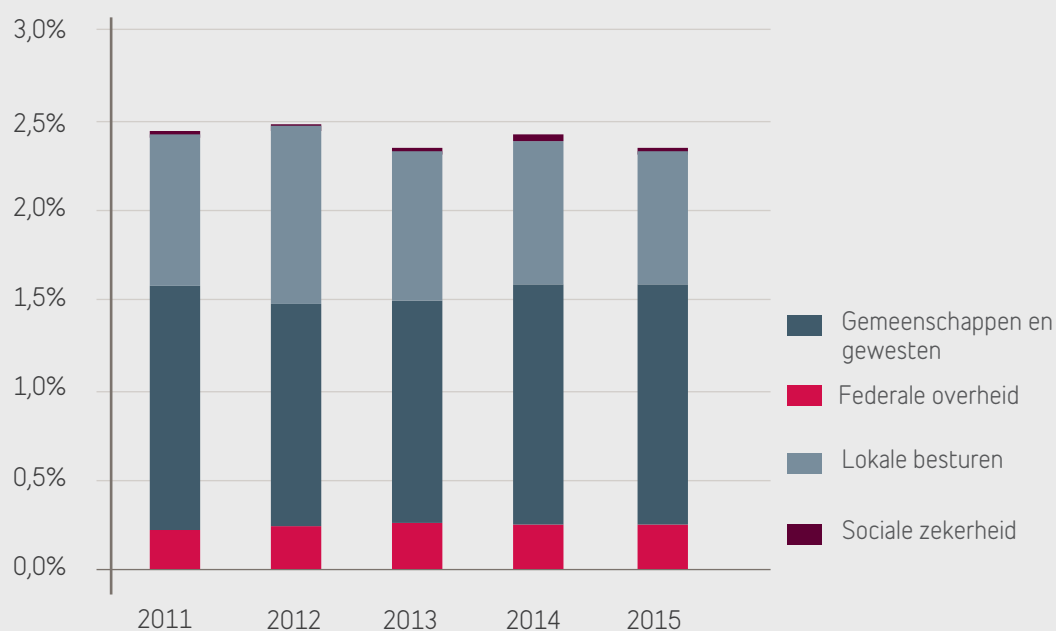
→ Doorslaggevende rol van de lokale besturen in de overheids-investeringen

In de nationale rekeningen wordt het aggregaat **bruto-investeringen in vaste activa** (brutovorming van vast kapitaal⁶) berekend voor alle institutionele sectoren en subsectoren, waaronder die van de overheid. Dit laat toe de omvang te meten van de investeringen van de lokale besturen in de totale overheidsinvesteringen.

Zo kwamen de lokale besturen in 2015 uit op een totaal van 3 065 miljoen EUR aan bruto-investeringen in vaste activa, wat overeenstemt met 37% van de totale Belgische overheidsinvesteringen.

Relatief gezien gaan de investeringen van de lokale besturen sinds 2012 in dalende lijn. De bruto-investeringen in vaste activa vertegenwoordigen 0,7% van het bbp in 2015, tegen 1,0% van het bbp in 2012.

Bruto-investeringen in vaste activa per overheidsniveau – Rekening 2011-2015
(in % bbp)

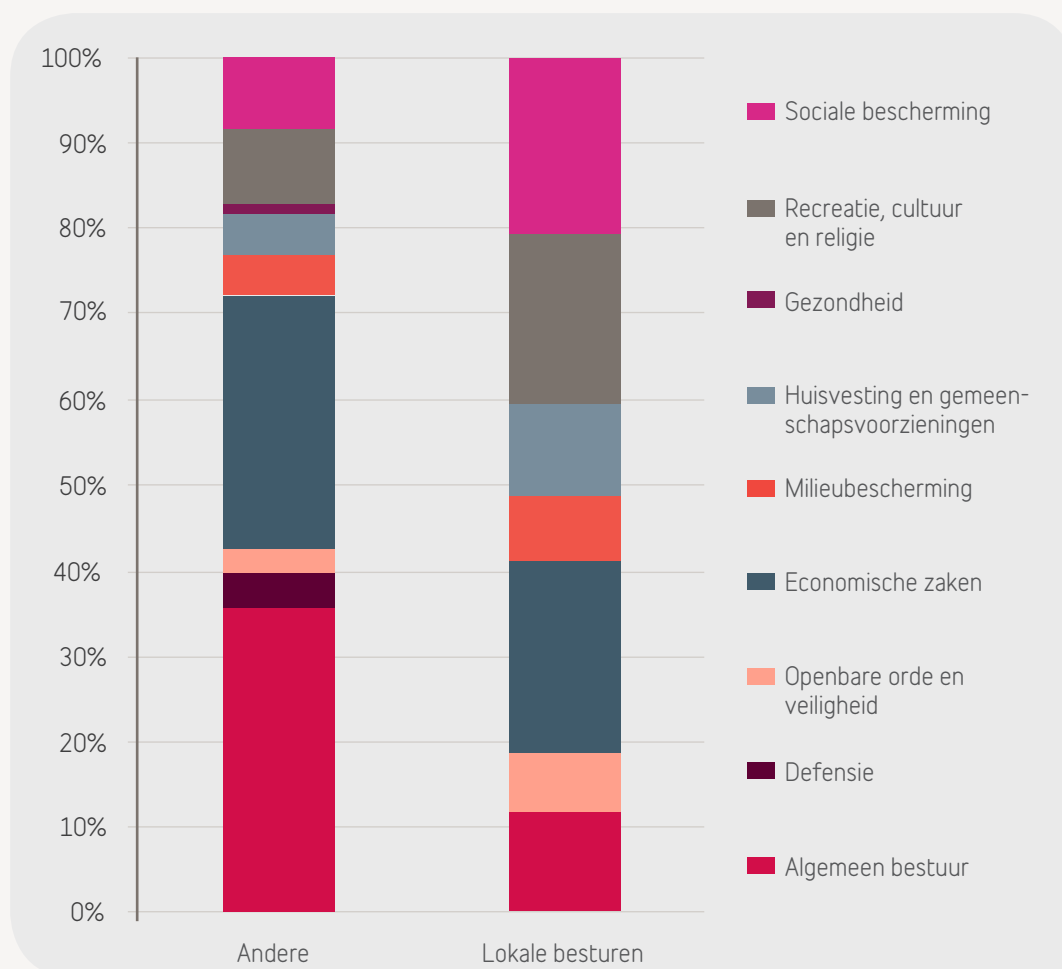

Bron: INR, rekeningen van de overheid, oktober 2016

⁶ Het aggregaat bruto-investeringen in vaste activa meet in de nationale rekeningen de investering (aanschaf van productiegoederen) in vaste activa van de verschillende economische actoren.

De **sectoren waarin de lokale besturen investeren**, verschillen gevoelig van de andere overheidsniveaus. 62% van de bruto-investeringen in vaste activa van de lokale besturen wordt in gelijke delen (+/- 20%) toegewezen aan de functies 'economische zaken', 'recreatie-cultuur-religie' en 'sociale bescherming'. Daarna komen 'huisvesting en gemeenschapsvoorzieningen' met een aandeel van 11%. Voor de lokale besturen zijn deze vier posten dubbel zo belangrijk als voor de overige overheidsniveaus.

Uitsplitsing van de bruto-investeringen in vaste activa volgens functie - 2014

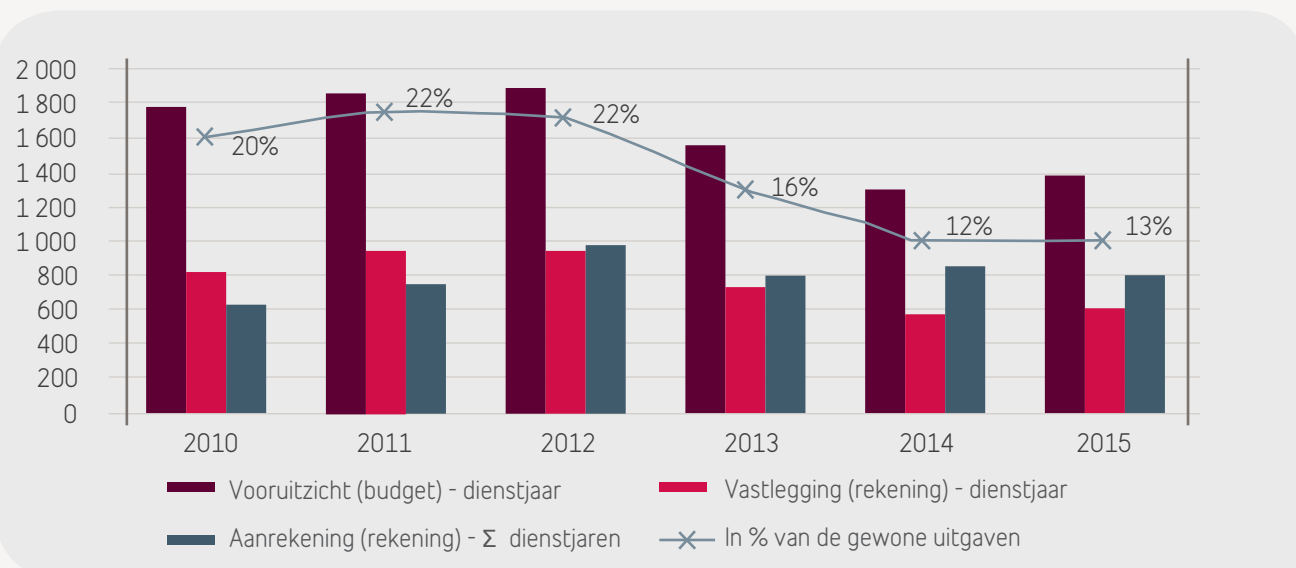
➔ Afnemende investeringsdynamiek verschilt volgens gewest

Binnen de lokale besturen nemen de **gemeenten** ruim 80% van de lokale investeringen voor hun rekening. De analyse van de trends wordt daarom op die categorie van bestuur toegespitst.

• Wallonië: forse daling van de gemeentelijke investeringen sinds 2012

In 2015 investeerden de **Waalse gemeenten** voor 620 miljoen EUR (172 EUR/inw.), een stijging van 6,3% ten opzichte van 2014. De lichte toename van de investeringen in 2015 mag echter hun relatieve zwakke niveau van de laatste vijf jaar niet doen vergeten. De investeringen (vastleggingen) daalden met meer dan 20%, zowel in 2013 als 2014. Relatief gezien vertegenwoordigt het bedrag van de investeringen 12,7% van hun gewone uitgaven, tegen 22% in 2011 en 2012. Men stelt ook vast dat de realisatiegraad (de verhouding tussen de budgettaire prognose en de effectieve vastlegging voor een bepaald dienstjaar) lager ligt dan 50%.

Evolutie van de investeringen van de Waalse gemeenten (in miljoen EUR) - Rekening 2010 -2015

Ten slotte blijkt de neerwaartse trend van de investeringen minder uitgesproken op basis van de aanrekeningen (begrip dat gebruikt wordt om het saldo te bepalen volgens de ESR-normen).

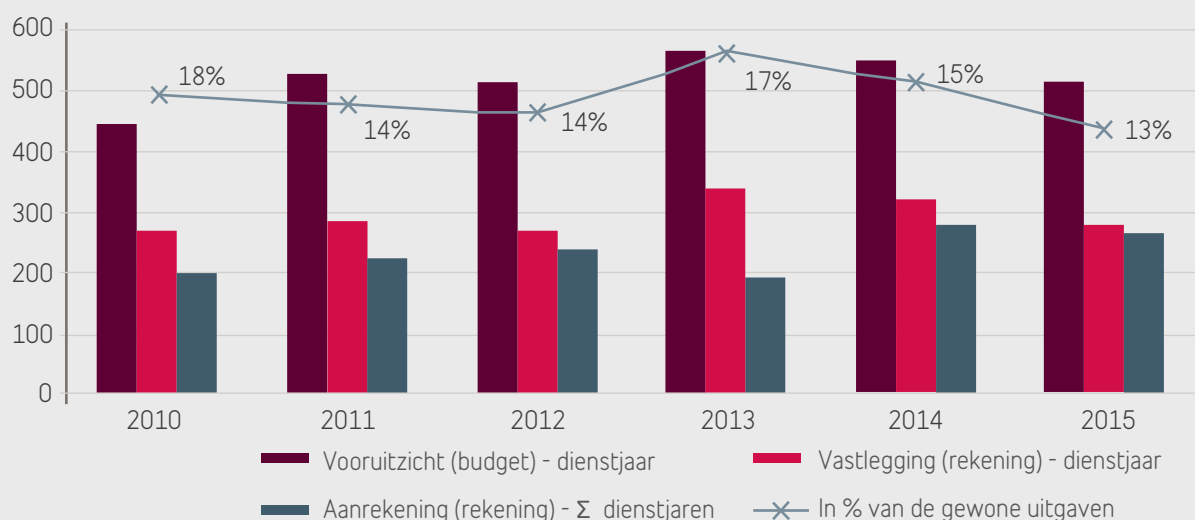
De toestand kan ook worden bekeken op basis van het type van activa waarin de Waalse gemeenten investeerden. In 2014 en 2015 ging 73% van deze uitgaven naar gebouwen en wegen (waarvan 66% voor werken in uitvoering). Daarna komen de uitgaven voor meubilair en materiaal en voor terreinen, met een respectieve verhouding van +/- 10%.

- **Brussel: terugval van de investeringen in 2015 na een zeer sterke dynamiek**

In 2015 legden de **Brusselse gemeenten** nieuwe investeringen vast voor een bedrag van 276 miljoen EUR (235 EUR/inw.), wat een daling van 14% is ten opzichte van 2014.

Voor de gemeenten vertegenwoordigt het volume aan investeringen in 2015 13% van de gewone dienst. In tegenstelling tot de situatie in Wallonië, vertonen de Brusselse gemeenten een vrij stabiel investeringsniveau over de laatste vijf jaar. Het jaar na de lokale verkiezingen van 2012, werd gekenmerkt door een grotere inspanning van de gemeenten, gecompenseerd door een krimp in 2014 en 2015.

Evolutie van de investeringen van de Brusselse gemeenten (in miljoen EUR) - Rekening 2010 -2015

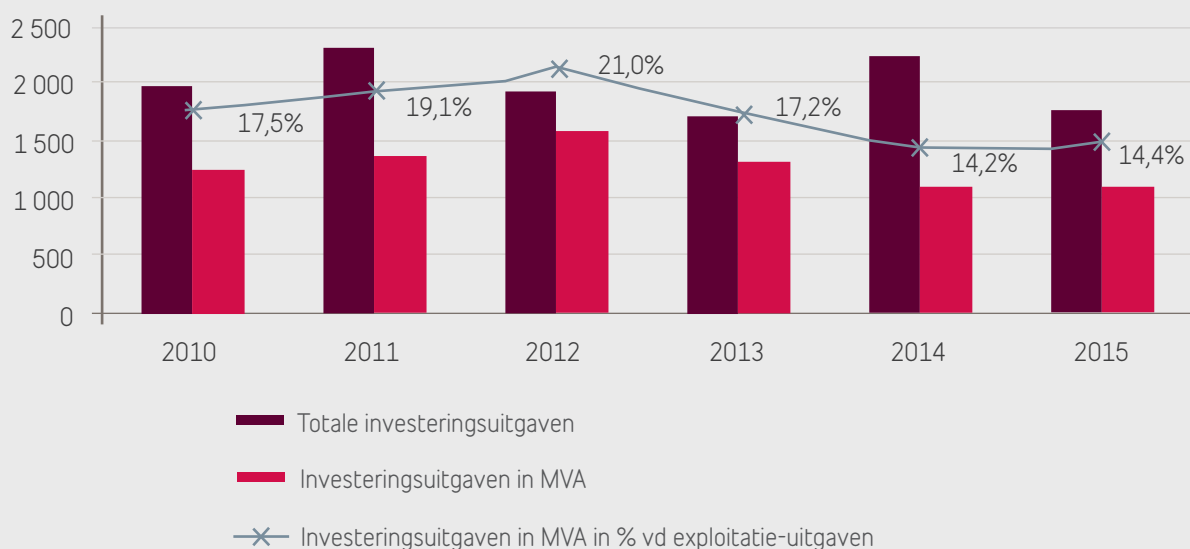
Uit de functionele benadering van de investeringsuitgaven van de Brusselse gemeenten blijkt dat de functies 'huisvesting en stedenbouw' (26%), 'volksontwikkeling en kunst' (19%) en 'verkeer - wegen' (18%) samen 63% van de investeringen opeisen. Deze structuur, die gevoelig anders is dan voor Wallonië, is vooral te verklaren door het stedelijk karakter van de Brusselse gemeenten.

• Vlaanderen: gevoelige daling van de gemeentelijke investeringen sinds 2012

De **Vlaamse gemeenten** zien hun investeringen in 2015 veeleer stabiliseren. De totale investeringen vertonen over de jaren heen een grillig verloop door financiële operaties rond intergemeentelijke samenwerkingsverbanden (IGS), zoals de impact van meer dan 800 miljoen EUR bij de Electrabel-operatie van 2014. Daarom vallen in 2015 de totale investeringen terug van 2,2 tot 1,7 miljard EUR (275 EUR/inw.).

De investeringen in materiële vaste activa (MVA), goed voor meer dan de helft van de investeringen, blijven in 2015 stabiel op 1,1 miljard EUR (173 EUR/inw.). Ze liggen hiermee echter onder het niveau van 2010. Ten opzichte van de jaren ervoor valt de verhouding tussen investeringen in MVA terug van 17% naar 14% van de exploitatie-uitgaven. De buffer of het financieel draagvlak dat de gemeenten opbouwen sinds de invoering van de BBC laat in principe toe om extra investeringsprojecten te financieren.

Evolutie van de investeringen van de Vlaamse gemeenten (in miljoen EUR) - Rekening 2010-2015

3 Schuld en thesaurie van de lokale besturen

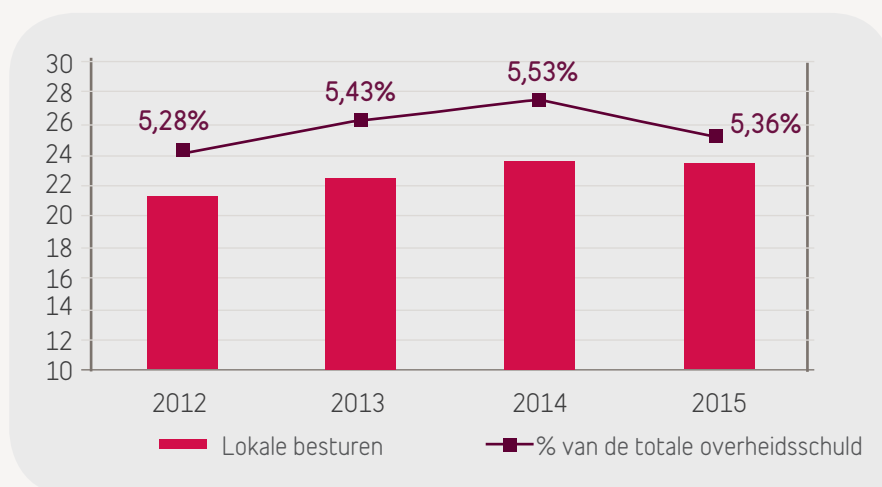
→ Dalende investeringen resulteren in een vermindering van de brutoschuld van de lokale besturen

De **totale schuld van de lokale besturen** kwam eind 2015 uit op 23,3 miljard EUR, wat een lichte daling betekent van 1,3% ten opzichte van 2014. Hoewel de schuld van de lokale besturen aan de basis ligt van bijna 40% van de overheidsinvesteringen, vertegenwoordigt hij slechts 5,36% van de totale overheidsschuld van het land.

Ruim 80% van de schuld van de lokale besturen werd aangegaan om investeringen te financieren en heeft dus vaste activa (gebouwen, terreinen, infrastructuur...) als tegenwaarde.

De vertraging van de investeringen die de jongste jaren werd vastgesteld (cf. supra) verklaart de daling van de schuld van de lokale besturen in 2015.

Evolutie van de schuld van de lokale besturen
(in miljard EUR en in % van de totale overheidsschuld)

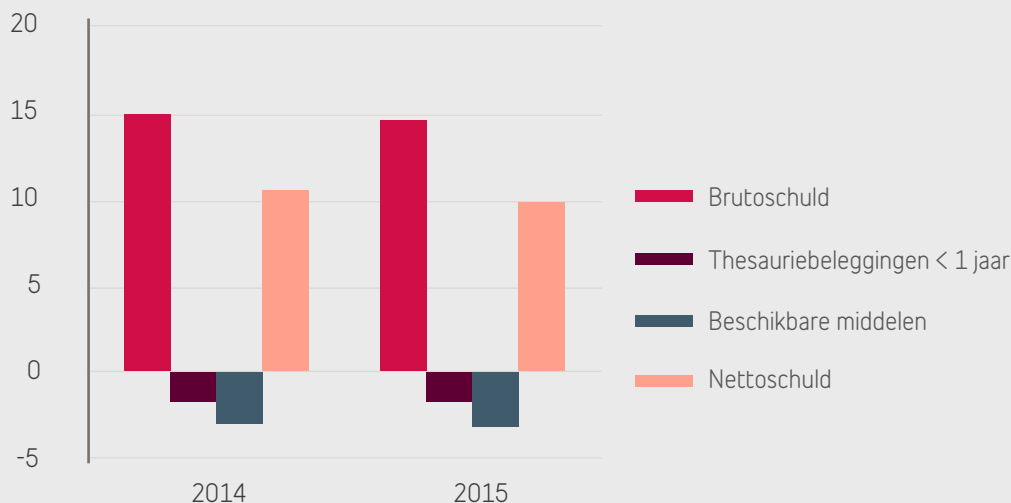

→ Een nog sterkere daling van de nettoschuld van de gemeenten

Vertrekkend van de gemeentebalansen bedraagt de schuld op lange termijn van de Belgische **gemeenten** 14,6 miljard EUR in 2015 (d.i. 1 306 EUR/inw), een daling van 3,2% ten opzichte van 2014. Deze brutovoorraad van schuld op lange termijn staat naast een niet te verwaarlozen uitstaand bedrag aan thesauriebeleggingen op minder dan een jaar (1,6 miljard EUR in 2015, ongewijzigd ten opzichte van 2014) en beschikbare thesauriemiddelen (3,2 miljard EUR in 2015, een stijging van 9,5% ten opzichte van 2014).

Door deze uitstaande bedragen aan liquide middelen en beleggingen af te trekken van de brutoschuld, kan de **nettoschuld** voor de gemeenten worden berekend. In 2015 kwam die uit op 9,8 miljard EUR, wat een krimp van 9,2% is ten opzichte van 2014.

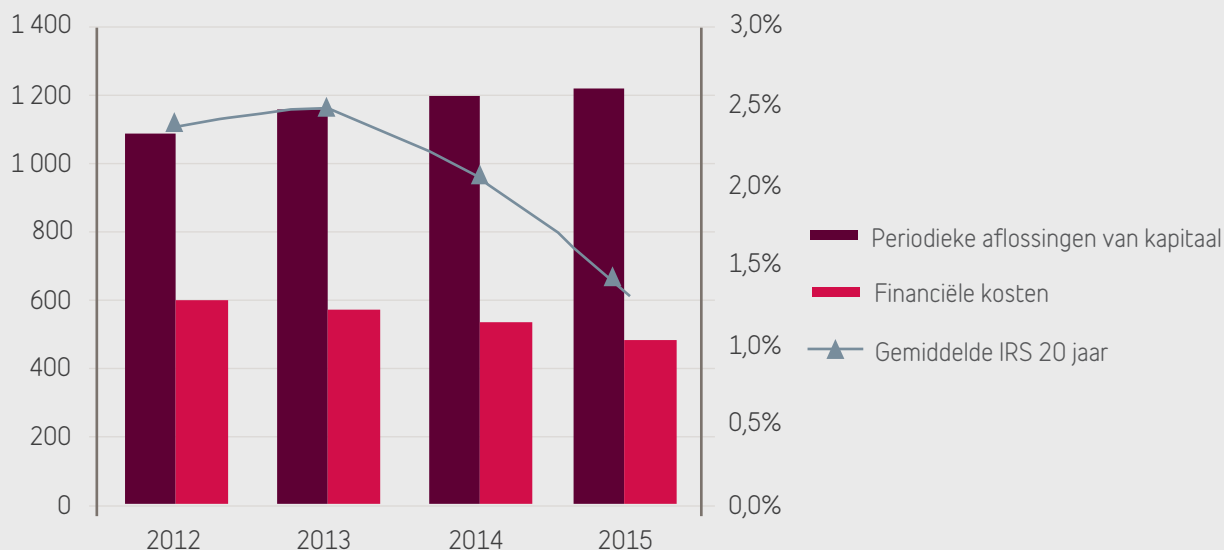
Evolutie van de bruto- en nettoschuld van de Belgische gemeenten (in miljard EUR)
- 2014-2015

Schuldenlast omvat steeds minder rente

Dankzij de vermindering van de uitstaande schuld en de voortdurende daling van de langetermijnrente valt de totale kost (rente en kapitaalaflossing) van de gemeenteschuld lichtjes terug sinds 2013. Binnen deze schuldenlast dalen de rente-uitgaven sterker, namelijk van 590 miljoen EUR (35% van de totale schuldenlast) in 2012 naar 485 miljoen EUR in 2015 (wat minder is dan 30% van de totale kosten).

Samenstelling van de schuldenlast - Totaal Belgische gemeenten - 2012-2015
(in miljoen EUR)

➔ Schuldenlast gemeenten varieert volgens het gewest

De schuldenlast kan in perspectief worden gezet op verschillende manieren, bijvoorbeeld als de verhouding tussen de uitstaande schuld en de bevolking (in EUR per inwoner), in verhouding tot het balanstotaal van de gemeente, d.w.z. haar vermogen, of ten opzichte van het volume aan exploitatieontvangsten. In dit laatste geval bepaalt de verhouding het aantal jaren dat een gemeente nodig heeft om haar schuld volledig af te lossen, voor zover ze er (theoretisch gezien) al haar ontvangsten wil aan besteden.

Dit relatieve schuldniveau van de gemeenten verschilt aanzienlijk volgens de gewesten van het land (cf. tabel en grafiek van de schuldratio's). Het regionaal gemiddelde verbergt ook sterke verschillen tussen de gemeenten, afhankelijk van het gemeentelijk investeringsbeleid uit het verleden, de eventuele financiële moeilijkheden die ze heeft meegemaakt of haar sociaaleconomische context en bevolkingsomvang.

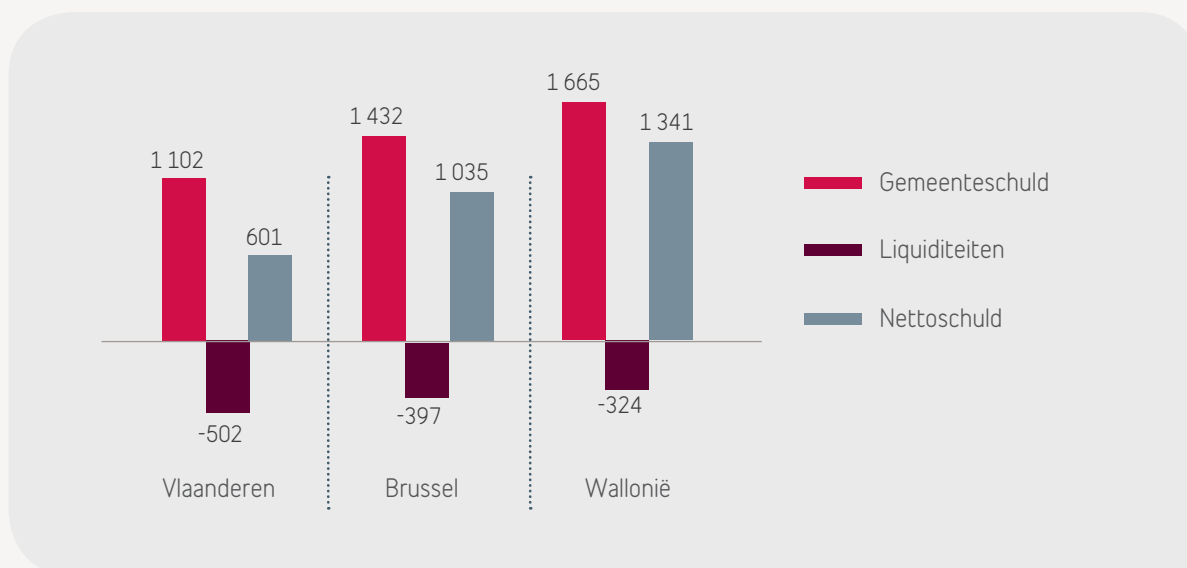
	Wallonië	Brussel	Vlaanderen	Gemiddelde
Gemeenteschuld (in % van het balanstotaal)	26,9%	26,7%	20,8%	23,3%
Schuldratio (uitstaande schuld/exploitatie-ontvangsten)	1,13	0,71	0,67	0,81
% saneringsleningen	28,8%	15,6%	10,4%	18,7%

- **Wallonië: saneringsleningen wegen op algemene schuldenlast van de gemeenten**

In Wallonië legt de toezichthoudende overheid sinds 2014 de stijging van de schuldenlast aan banden via regels die de schuld stabiliseren en die nieuwe leningen alleen onder welbepaalde strikte voorwaarden mogelijk maken. In 2015 komt de schuldenlast in de vorm van langetermijnleningen van de **Waalse gemeenten** uit op 1 665 EUR per inwoner, wat neerkomt op 26,9% van hun balanstotaal. Deze uitstaande schuld bestaat voor 71% uit leningen voor de financiering van investeringen. Het saldo komt overeen met de uitstaande saneringsschuld die het Centre régional d'aide aux communes (CRAC) toegekend heeft om gemeenten die met financiële moeilijkheden kampen er weer bovenop te helpen. De **Duitstalige gemeenten** onderscheiden zich door een uitzonderlijk lage uitstaande schuld van 690 EUR per inwoner, wat slechts 7,7% van hun balans bedraagt.

Hoewel de uitstaande schuld van de Waalse gemeenten hiermee boven het nationale gemiddelde blijft (schuldratio > 1), daalt hij ten opzichte van 2014, terwijl de gemeenten ook nieuwe investeringen deden voor 167 EUR per inwoner. Met iets meer dan 5% van het balanstotaal beschikken de Waalse en Duitstalige gemeenten over een niet te verwaarlozen liquiditeitsreserve. Deze reserve is globaal in 2015 dermate gestegen dat ze de Waalse gemeenten in staat zou hebben gesteld om 35,8% van de investeringen van dat jaar te financieren.

Schuldenlast (in EUR per inw.)

- Brussel: matige schuldenlast naar de maatstaven van de grote steden van het land**

De Brusselse toezichthoudende overheid doet de aanbeveling om de schuld in de balans te stabiliseren. In 2015 beliep de gemeenteschuld voor de **Brusselse gemeenten** 1 432 EUR per inwoner, een stijging van 2,9% ten opzichte van 2014. Deze toename staat in contrast met de afname van de schuld tijdens dezelfde periode in Vlaanderen (-6,4%) en, in een geringere mate, in Wallonië (-1%) en is te verklaren door een sterkere stijging van de investeringen, in het bijzonder om tegemoet te komen aan de gevolgen van de sterke demografische expansie. Deze uitstaande schuld bestaat voor 84% uit leningen voor de financiering van investeringen. Het saldo komt overeen met de uitstaande saneringsschuld die het Brussels Gewestelijk Herfinancieringsfonds van de Gewestelijke Thesaurieën (BGHGT) heeft toegekend om het financieel herstel van de gemeenten in moeilijkheden te ondersteunen.

Met 7,4% van het balanstotaal beschikken de Brusselse gemeenten eveneens over een niet te verwaarlozen liquiditeitsreserve. Deze reserve is globaal in 2015 dermate gestegen dat ze de Brusselse gemeenten in staat zou hebben gesteld om 33,1% van de investeringen van dat jaar te financieren. De nettoschuld van de Brusselse gemeenten bedraagt gemiddeld 1 035 EUR per inwoner, d.w.z. na aftrek van de thesaurieoverschotten van de brutoschuld.

- Vlaanderen: geleidelijke daling van de gemeenteschuld**

De **Vlaamse gemeenten** hebben een schuld van 1 102 EUR per inwoner, die voor 90% bestaat uit leningen voor de financiering van hun investeringen. De rest bestaat uit uitstaande schuld van saneringsleningen die vroeger aan de grote steden werd toegekend. De gemeenteschuld vertegenwoordigt gemiddeld 20,8% van het balanstotaal van de Vlaamse gemeenten, wat minder is dan het gemiddelde voor de drie gewesten samen (23,3%). De uitstaande schuld van de gemeenten neemt af in vergelijking met 2014, hoewel ze gelijktijdig nieuwe investeringen deden voor een bedrag van gemiddeld 180 EUR per inwoner. De Vlaamse gemeenten beschikken bovendien over een liquiditeitsreserve die boven het gemiddelde voor de drie gewesten samen ligt, zodat de nettoschuldenlast gemiddeld slechts 601 EUR per inwoner bedraagt. De schuldratio is kleiner dan 1, wat betekent dat de Vlaamse gemeenten slechts een gedeelte van hun exploitatieontvangsten van een jaar zouden moeten aanwenden om hun schuld volledig af te lossen.